

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

513 פסוק פסוק תשפ"ג שנה י"ג אליון 513
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
etayba1@gmail.com ניתן לקבל את העלון במייל

הנושא: ירמיהו הנביא

המלך, אלא נכדו, כך מבואר בספר סדר הדורות, שנולד להם בת אשר ממנה יצא נבוכדנצר.

הדברים מרומזים בספר דברי הימים (ב, ט, יב): "וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה נָתַן לְמַלְכַת שָׁבָא אֶת כָּל חֹפְצָהּ אֲשֶׁר שְׁאַלָה מִלְבָּד אֲשֶׁר הָבִיָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶךְ לְאַרְצָהּ הִיא וְעַבְדֶיהָ". ומסומן סופי תיבות הרה, על ההריון שהרתה לשלמה, והכוונה "מלבד אשר הביאה אל המלך", היינו שהביאה את גופה למלך, ועל ידי זה ותהפוך שיצא מהקשר הזה מי שהפך הקערה על פיה והחריב את בית המקדש.

החיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת י' אות מ"ז) מביא מדרש איכה הנמצא בכתב יד, וזו לשונו: "אמר הקב"ה לירמיה לך ענתות שכל זמן שירמיה בעיר לא היו אויבים נכנסים לתוכה ולכך שלחו הקב"ה לענתות, והלך, ומיד שיצא נכנסו שם האויבים והדליקו את העיר ושרפו בית המקדש וכשחזר ירמיה לבוא לירושלים ובא עד חצי הדרך ועלה על הר אחד קרוב לירושלים כשלושה מילין וראה העשן וכו' מיד קרע ירמיה בגדיו ונתן אפר על ראשו ומיהר לבא ובוכה והולך וצועק וכו', כי כבר עברו ימים רבים שהיה ירמיה נער, נבוכדנצר וירמיה היו מטיילין יחד, ואותו היום לא היה נבוכדנצר מלך כי אם עני ונבזה, והיה אומר, מי יתן והייתי מלך על כל העולם כולו והייתי בא על ירושלים ושורף בית המקדש והעיר והורג הכל והשאר אוליכם בשבי. ראה ירמיה ברוח הקדש שהשעה עומדת לו וכל היוצא מפיו עתיד להיות, שאל ממנו תן לי ירושלים, אמר לו לא אתן, שוב אמר לו תן לי בית המקדש, אמר לו לא אתן, שוב אמר לו תן לי תינוקות של בית רבן, אמר לו לא אתן, אמר לו ואם כן מה תתן לי? אמר לו כל מה שתוכל להציל ולהוציא מהעיר מחצי היום עד הערב, ולכך עכשיו ירמיהו מיהר לבוא לירושלים ולא בא עד הערב ואינו יכול להציל איש וזה שאמר "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" עד כאן דברי החיד"א בשם המדרש.

ומסביר החיד"א מה הסיבה שנבוכדנצר כל כך כיבד את ירמיהו הנביא, כיון שנבוכדנצר נולד משלמה המלך, וירמיהו הנביא היה גלגול של שלמה המלך, לכן נבוכדנצר אף שלא ידע, אבל מזלו חזי, ולכן היה מרבה לכבד את ירמיהו הנביא.

ירמיהו הנביא אשר הקב"ה ייעד אותו עוד מראשית יצירתו להתנבא על החורבן כמאמר הכתוב (ירמיהו א', ה'): "בְּטָרִם אֶצְרֶךְ בְּטָרִן יִדְעִתִּיךְ וּבְטָרָם תֵּצֵא מֵרְחֵם הַקִּדְשִׁתִּיךְ נְבִיָּא לְגוֹיִם נְתַתִּיךְ". על בסיס פסוק זה למדו חז"ל שירמיהו נועד לתפקידו עוד מששת ימי בראשית (מדרש פסיקתא רבתי כז, ה): "אמר ירמיה: ריבון העולמים, מה עוונות היו בידי, שהנביאים שעמדו לפני ועתידים לעמוד אחרי לא החרבת ביתך על ידיהם אלא על ידי? אמר לו: עד שלא בראתי את העולם [=עוד לפני בריאת העולם] היית מתוקן לדבר".

ואכן במדרש פסיקתא רבתי (דברי ירמיהו, א) מונים חז"ל את ירמיהו בין ארבעה שנקראו בתנ"ך 'יצורים', כלומר אישים שה' יצרם במיוחד לשם תפקיד מסוים (שלושת הנוספים שנקראו 'יצורים' הם אדם הראשון, יעקב וישעיהו).

הגמרא במסכת ברכות (נז:) מביאה שראיית ירמיהו בחלום היא סימן פורענות: "שלושה נביאים הם: הרואה ספר מלכים – יצפה לגדולה, יחזקאל – יצפה לחכמה, ישעיה – יצפה לנחמה, ירמיה – ידאג מן הפורענות".

יעודו של ירמיהו בא לידי ביטוי כבר בלידתו. במדרש איוב (בתוך בתי מדרשות חלק ב) מסופר שירמיהו נולד בתשעה באב, תאריך אשר עתיד להיות בו החורבן. במדרש בראשית רבה (סד, יב) מבואר שכבר עיבורו של ירמיהו קשור לחטאים הקשים שהיו בישראל: "יום אשר ילדתי אמי' (ירמיה כ) – זה יום העיבור. אפשר חלקיהו אדם צדיק היה עושה הדבר הזה [ששימש מיטתו ביום?] אלא לפי שהיתה איזבל הורגת נביאים בא ושימש מיטתו ביום וברח". כלומר ירמיהו נולד מתוך המצב הכואב של רדיפת הנביאים והריגתם בידי בית המלוכה (מן הסתם, אין הכוונה לאיזבל עצמה שחיה שנים רבות קודם ירמיהו, אלא שגם המלכים שבאו אחריה המשיכו בדרכה ופגעו את הנביאים).

וצריך להבין, מדוע נבחר ירמיהו להיות הנביא של פורענות החורבן?

ברש"י (מלכים א' פרק י' פסוק י"ג) מובא הגהה מהאר"י הקדוש שאומר: ששלמה המלך בא על מלכת שבא, ונולד ממנה נבוכדנצר. ולא הכוונה שנבוכדנצר היה ממש בנו של שלמה

וכן כתב רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן יהוידע (סנהדרין צה).
וז"ל: 'עתידי ירמיהו בן חלקיהו מענתות דמתנבי עליך'. קשיא,
והלא גם יחזקאל הנביא ע"ה התנבא על חרבן ירושלם ובית
המקדש, ועל מלך בבל שיבא ויחריב, ולמה נקיט ירמיהו? וי"ל,
דנבואת ירמיהו עשתה פועל בלב ישראל, כי היה גלגול שלמה
המלך ע"ה אשר בנה בית המקדש, והוא עצמו מתנבא עתה על
חרבנו, ובזה אמרו ישראל אין תקוה שיעשו תשובה ויתבטל
החרבן, מאחר כי הבונה עצמו מתנבא בחרבן, שמע מינה סוף
דבר הכי הוי. ונראה נרמז זה באומרו "ירמיהו בן חלקיהו" (ירמיה
א', א) כי שלמה קראו נתן הנביא ע"ה בדבר ה' בשם ידיד יח, וכן
כאן חלקיהו קאי על שלמה המלך ע"ה חלק י"ה, וידוע דגלגול שני
נקרא בן לראשון, וזהו בן חלק יח. עכ"ל.

על פי זה מבואר היטב מדוע נבחר ירמיהו הנביא להיות
נביא החורבן, כיון שהיה גלגולו של שלמה המלך שבנה בית
המקדש, ועכשיו שחטאו ישראל, יראה כיצד מעשה ידיו חרבים.

בזה יבואר עוד מה שאומר הקב"ה למשה רבינו: "נְבִיא
אֲקִים לְהֶם מִקִּרְבֵּי אֶחְיֵיהֶם כְּמִוֶּדֶי" (דברים י"ח, ח), ולימדונו חז"ל
שתיבת "כְּמִוֶּדֶי" רמז יש בה אל הנביא ירמיהו, [ע"י ילקוט שמעוני
איכה, פתיחתא, רמז תתקצ"ט]. וכך אמר מהר"י אברבנאל
(הקדמה לספר ירמיהו): "שהיתה מדרגת ירמיהו בנבואה עליונה
מאד, ויותר קרובה למדרגת משה אדונינו ממדרגת שאר
הנביאים".

ויש לומר, על פי מה שכתב ב"ספר הגלגולים" (פרק ס"ד),
בביאור מדוע שלמה המלך התחתן עם בת פרעה, וז"ל: "שלמה
המלך היה ניצוץ משה רבינו ע"ה, גם בתיה בת פרעה, הרע שלה
נתגלגל בבת פרעה שלקח שלמה, והיה רוצה לתקן אותו הרע של
בתיה, ואדרבה הנשים הטעו אותו שהיא בת פרעה כמו שאמרו
רבותינו ז"ל, ולכן נתגלגל אחר כך בירמיהו ונחרב בית המקדש
בימיו".

נמצא כי שלמה המלך הוא ירמיהו היה בו ניצוץ של משה
רבינו, ולכן זכה לדרגת נבואה גבוהה כדוגמת משה רבינו יותר
משאר נביאים.

עוד יבואר בזה, בפרשת בשלח מביא רש"י (ט"ז, ל"ב) מדרש
חז"ל עה"פ "למשמרת לדורותיכם" – "בימי ירמיהו. כשהיה
ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה? והם אומרים:
נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא להם
צנצנת המן וא"ל: 'הדור, אתם ראו דבר ה' (ירמיהו ב לא). שמעו
לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם. הרבה שלוחים
למקום להכין מזון ליראיו" (מכילתא).

ולכאורה, הרי הגמרא בתענית (ט) אומרת, כי המן ירד
לישראל במדבר בזכות משה רבינו, וכיצד מוציא ירמיהו את
צנצנת המן הרי עתה אין את משה רבינו?

אלא שירמיהו הוא בבחינת משה רבינו, ולכן שוב ישראל
יכולים לזכות לקבל את המן מן השמים.

ויש לומר כי אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא (תיקוני הזוהר
תיקון ס"ט דף קיד). לכן בכל דור ודור, יכולים לומדי התורה לקבל
מן מן השמים על ידי משה רבינו של אותו דור. וזהו שאמר רבי
שמעון בר יוחאי במדרש (ילקוט שמעוני פרשת בשלח פרק יג - רמז רכו)
וז"ל: דבר אחר, כל שכן למה לא הביאן הקב"ה בפשוטה? אלא
אמר הקב"ה, אם מכניס אני את ישראל בפשוטה מיד הם
מחזיקין איש בשדהו ובכרמו ובטליון מן התורה. אלא הרי אני

מקיפן במדבר ארבעים שנה כדי שיאכלו את המן ושותין מי באר
והתורה נבללת בגופן, מכאן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר, לא
ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן וכו'. ע"כ.

והיינו שבכל דור ודור, על ידי גדולי הדור שזכו לניצוץ של
משה רבינו הם מורידים את המן ללומדי התורה.

שבת חזון:

א. כתב בספח"ק אוהב ישראל (פרשת דברים): שבת חזון י"ל
אשר שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה. ע"ד
שנשאלתי פעם אחת לבאר המדרש דאיתא שם לא היה יום
מועד לישראל, כיום שנחרב ביהמ"ק. ע"כ. והוא פלא. וכבר
עמד בזה בעל המחבר משנה למלך בספרו הטהור פרשת דרכים
עיי"ש. אמנם בשום שכל והערת לב. י"ל בזה על דרך מאמר
חז"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך.
והמשכיל יבין.

ב. כתב בספר שפתי צדיק: שמעתי מפי זקני הרה"ק החידושי
הרי"ם זצ"ל בשם רבו הרה"ק מלובלין זצ"ל ששבת קודש זה –
שבת חזון, עת רצון גדול, כמו בזמן מנחה דשבת קודש, מפני
שהוא עת דין והשבת קודש מהפך הדין לרחמים, ולכך נקרא
רעוא דרעוין, כן כל השבת קודש הזה על ידי שהזמן עת דין, כל
השבת קודש בבחינת "רעוא דרעוין". עכ"ד.

ג. בספח"ק תכלת מרדכי (להרה"ק מהרש"ם מברעזיאן
תהילים קט"ז) כתב וז"ל: הנה כתיב (תהילים ק"ב, א')
"תפילה לעני כי יעטוף", ובזה"ק (בראשית דף כג ג:), שתפילת
העני בעת צר לו מעטפת כל התפילות להעלותם ברצון. וכן
תפילת ישראל בימי המצרים שמתפללים בלב נשבר מתקבלת
לרצון יותר מכל השנה. כמו ששמתי בשם הרה"ק ר' אורי
מסטרעליסק ז"ע שאמר שבתפילה בשבת חזון צריך לזהר
מאוד בזה בכוונה, כי היא מעלה את כל התפילות של השנה,
מטעם הנ"ל שהיא בחינת תפילה לעני. ע"כ.

ד. כתב בספח"ק תפארת שלמה (עניני שבת חזון) וז"ל: אז
תרצה הארץ את שבתותיה וגו' בפי בחוקותי (ויקרא כו, לד).
הנראה לפרש כוונת הכתוב להורות גודל מעלת יום השבת בזמן
הגלות כשבא יום השבת יש שמחה לפני הש"י ב"ה יותר
מבזמן שבהמ"ק היה קיים. משום דבשבת קודש נעשה היחוד
למעלה גם בזמן הגלות כי הוא קביעא וקיימא ובימי החול
כביכול גם הקב"ה בגלות ע"ד (תהילים צא, טו) "עמו אנכי
בצרה" אי"כ כשבא יום ש"י יש לו להש"י שמחה גדולה שנעשה
היחוד ויוצא מהגלות. אבל בזמן שבהמ"ק הי' קיים הי' היחוד
נעשה גם בחול אלא בשבת הי' היחוד גדול במעלה יותר אי"כ
לא הי' שמחה להש"י כל כך. וז"פ אז בזמן הגלות תרצה הארץ
את שבתותיה הם השובתים המה לרצון לפני הקב"ה בשמחה
גדולה. כמ"ש (בתפילת שבי"ק) רב לך שבת בעמק הבכא. ימי
המצרים בין י"ז בתמוז לת"י המה עמק הבכא ואז רב לך שבת
יום השבת קודש בימי המצרים הוא יותר גדול מכל ימות
השנה. מפני שבימי החול גדול הצער לכן בש"ק נתרבה השמחה
למעלה כמ"ש (שם) ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו.
הגם שבניי המה בצער אבל להש"י אין לו בש"ק שום צער כלל.
נמצא העולה מזה ללמוד שיהי' כאו"א מבניי ביום השבת
בשמחה כי עיקר הצער של בני"א צריך להיות על גלות השכינה
שהוא בחול עמנו בגלות. אך בש"ק שיש לשכינה הקדושה ג"כ
שמחה. ממילא אף אנו יש לנו לשמוח ביום ש"י כי בזה אנו
גורמים למעלה שמחה יותר להש"י ב"ה אם אנו בשמחה.
עכ"ל.

ה. בספר מאיר החיים מובא: בשולחנו הטהור של כ"ק מרן
האדמו"ר האמרי חיים מוויזניץ ז"ע, לביל שבת קודש פרשת
דברים ט' באב תשכ"ד, שרו "יבנה המקדש". לאחר מכן אמר מרן
ז"ע: יצר הרע חושב שיכניס בנו עצבות חס ושלום, אבל לא
יצליח! הרה"ק ר' שמחה בונם מפשיסחא ז"ע היה אומר: השבת
היא מכנסת אורחים גדולה – כאשר חל ראש חודש בשבת, היא
נותנת לו את תפילת מוסף, ואם חל יום טוב בשבת – היא נותנת לו
את כל התפילות, וכאשר חל יום הכיפורים בשבת – היא מוותרת
לו אף על הסעודות! במה דברים אמורים? באורח הגון, אבל
באורח שאינו הגון, כגון ט' באב שיש לו שייכות עם עצבות, אומרת
לו השבת: אין לי עמך כלום. וכמאמר הכתוב: "וירא בצר להם
בשמעו את רינתם" – הקב"ה רואה שאף בימי המצרים מזמרים
לו בני ישראל "יבנה המקדש", ובשמעו את רינתם – הוא מושיעם
במהרה.